

# ברכות נג

משה שווערד

## 1. שיטה מקובצת מסכת ברכות דף נג/א

היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב כותים אינו מברך. מחצה על מחצה מברך. דאיכא תרי ספיקי שמא כותי שמא ישראל ואם תמצא לומר כותי שמא לא עשה בו מלאכה בשבת. אבל לשמא לא נעשית להאיר לא חיישינן דלא שכיחא ואי נמי שכיחא ספיקא דרבנן לקולא:

## 2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצח סעיף ז

היה הולך חוץ לכרך יב וראה אור, יג אם רובן עובדי כוכבים, אין מברכין עליו. (כה) ואם רובן ישראל, או אפילו מחצה על מחצה, מברכין עליו.

## 3. מגן אברהם סימן רצח

יג (פמ"ג) (מחה"ש) אם רובן - וצ"ע דנימ' כל קבוע כמחצה על מחצה דמי וה"ל ספק דהא קי"ל דקבוע כמחצה על מחצה בין לקולא בין לחומרא ואפשר דמיירי שראה איש אחד הולך ונר בידו דכל דפריש מרוב' קפריש אבל בגמ' לא משמע כן ועסי' רי"ז ס"ו ואפשר דזה לא מקרי קבוע דהאור פירש וכן ריח הבשמי: אמר' בגמ' ראה סמוך לחשיכה מיד גדול מהלך ונר בידו ודאי עכו"ם הוא דישראל לא היה ממנה כ"כ סמוך לחשיכה מיד לאחוז האור בידו ואם הוא תינוק צריך לשאול אם הוא עכו"ם או ישראל וצ"ע למה השמיטוהו הפוסקים ואפשר דס"ל דאף הגדולים אין נוהרין בזה עתה ומדליקין מיד סמוך לחשיכה:

## 4. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קעח

... והנה אהך דלבוש דצל סכך פסול מתבטל בכשר, לא תיקשי הא הוי ליה קבוע וניכר במקומו, די"ל כיון דדיינינן על הצל ה"ל פריש, וסברא זו כתבה מג"א ס' רצ"ח סקי"ג במסקנא...

## ברוב עם הדרת מלך---לגבי ברכות

## 5. הרא"ש על ברכות פרק שמיני - סימן ג

... ת"ר היו יושבים בבית המדרש והביאו אור לפניהם ב"ש אומרים [כל אחד] מברך לעצמו מפני ביטול בית המדרש ובית הלל אומרים אחד מברך לכולן משום ברוב עם הדרת מלך ולא דמי לפת דאמרינן לעיל פרק כיצד מברכין (דף מב) בישובו שמברך לעצמו דשאני התם כיון דצריך הסיבה ולא הסיבו לא קביעי לצאת אחד בברכת חבריו אבל הכא הוי כמו יין אליבא דרב (שם דף מג) דלא בעי הסיבה ואפילו לרבי יוחנן דאמר יין בעי הסיבה ה"מ דחשוב ורגילין להסב עליו אבל שאר ברכות כמו שהסיבו דמי:

## 6. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף לט"ב

כל אחד ואחד מברך לעצמו מפני ביטול בית המדרש. שצריכין כולם לשמוע הברכה כולה ולענות אמן אחר המברך ונמצא שמתבטלין בעניית אמן יותר ממה שיתבטלו כשיברך כל אחד ואחד בפני עצמו וב"ה אומרים דלא חיישינן לביטול כזה שיותר טוב שיברך אחד לכולם משום ברוב עם הדרת מלך. ויש ששואלין והא אמרינן בפרק כיצד מברכין (דף מג.) דיין בעי הסבה ובלא הסבה אין הא' פוטר את כולם והיכי אמרינן הכא שהא' מברך לכולם ויש לתרץ דהכא מתוך שמיז שמביאין הנר נהנין כולם מיד מהאור דנר לאחד נר למאה לפיכך הוי נמי הסבה ואחד מברך לכולם אבל ביין שאינן יכולין כולם ליהנות ביחד בעי הסבה:

## 7. פני יהושע על ברכות - דף נג ע"א

בגמרא ת"ר היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם וכו' וב"ה אומרים אחד מברך לכולן משום שנאמר ברוב עם הדרת מלך. כבר הארכתי בזה לעיל בסוגיא דהסבה דלא תיקשי מהכא למאי דקי"ל דחילוק ברכות עדיף לעיל בריש פרק שלשה שאכלו [מ"ה ע"ב] ובפרק כל הבשר [ק"ו ע"א] ולקמן [נ"ג ע"ב] נמי מסקינן דמברך עדיף יותר מן העונה אמן מדאמר רב לחייא בריה חטוף וברייך וכתבתי ליישב בכמה גווני, והעיקר נראה לי דדוקא הכא בברכת המאור שאינו לא ברכת הנהנה ולא ברכת המצות אלא ברכת הודאה מש"ה שייך בה טפי האי טעמא דברב עם הדרת מלך כדכתיב וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו וכתב נמי אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו כדמייתי הש"ס בריש פרק הרואה [לקמן נ"ד ע"ב], כן נ"ל ועיין בחידושי הרשב"א:

## 8. משנה ברורה סימן ריג

(יז) אפילו לא יענו אמן - דקי"ל דשומע כעונה והרי הוא כמברך בעצמו. וכ"ז לענין דיעבד אבל לכתחלה לבד מה שמצוה לענות אמן על כל ברכה ששומע מישראל כדלקמן בסימן רט"ו עוד יותר יש חיוב לכתחלה לענות אמן בברכה שמתכוין לצאת בה כדי

להורות בפועל שמסכים לברכת המברך [אחרונים]. כתבו הפוסקים אם כמה אנשים עושים מצוה אחת מצוה לכתחלה שאחד יברך לכולם דבר עם הדרת מלך ועיין לעיל בסימן וי"ו בשע"ת סק"ו ובסימן ח' ס"ה ובמ"ב ובסימן רצ"ח ובתבו"ש סימן י"ט:

### 9. כסף משנה הלכות ברכות פרק א

[יב] ... ומההיא דכותבות (שם ל"ו) שנתן ר"ג רשות לר"ע לברך ומההיא דאמרינן אחד מברך לכולן משום ברוב עם הדרת מלך נמצא דלכל דבר שיש בו רוב עם טפי עדיף כשמברך אחד בעבור כולם וכן דעת רב אלפס וההיא דפרק כל הבשר דברייך כל חד לנפשיה מפרשינן ליה דוקא בשנים עכ"ל:

### 10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן ח סעיף ה

מברך: להתעטף (י) ז [ה] בציצית. אם שנים או ח שלשה מתעטפים (יא) <ה> בטלית (יב) [ו] כאחת (פי' בפעם אחת), כולם מברכים. (יג) ואם רצו, (יד) אחד מברך ט והאחרים (טו) יענו אמן.

### 11. ביאור הגר"א אורח חיים סימן ח

אם שנים כו'. משמע מדבריו דיותר נכון דיהא כ"א מברך לעצמו וליתא דדוקא א' מברך לכולם לכתחלה כמ"ש בפ"ח דברכות וכן לשון התוספתא עשרה כו' היו עושיין מצוה אחת א' מברך לכולן יחיד כו' וכן בפ"ו דברכות לאחר המזון כו' וכן בברכת המוציא ובהמ"ז ושאר ברכות כמ"ש שם:

### 12. משנה ברורה סימן ח

(יג) ואם רצו - מלשון זה משמע דיותר טוב שכולם יברכו ובאמת [יז] אדרבה לכתחילה יותר טוב שאחד יברך ויוציא את האחרים משום ברוב עם הדרת מלך וכדלקמן בסימן רצ"ח סי"ד אך לא נהגו עכשיו כן [יח] ואפשר משום שאין הכל בקיאין להתכוון לצאת ולהוציא ועיין בש"ת:

### 13. שערי תשובה סימן ח

[ו] כאחת - עבה"ט וע"ל סי' ו' סק"ו מ"ש בשם תשובת המבי"ט ועמ"ש בזה בת"ש סי' י"ט סק"ח ושם כתב בשם המבי"ט הטעם שאם רצו כולן מברכין משום שאין כולם מזומנים יחד ויצטרך להיות כ"א טליתו בידו ולהמתין וכן בתפילין יעמדו בזרועות מגולות והמחבר כאן לשיטתו אזיל סוף סי' וא"ו שאין חשש בזה שיברך כ"א בפ"א בכל דוכתיה רק שאם רצו אחד מברך לכולם:

### 14. ספר חיי אדם - חלק ראשון - כלל ה

(יז) כל הברכות כולן, יכול א' לברך ולהוציא את האחרים, ומצוה מן המובחר הוא, דברוב עם הדרת מלך (סי' רצ"ח). ואפשר דלא נהגו עכשיו כך, מפני שאין הכל בקיאין להתכוין להוציא, או מטעם המבואר בסי' י"א...

### 15. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצח סעיף יד

היו יושבים בבה"מ והביאו להם אור, אחד מברך לכולם.

### 16. גליוני מנחת חן

שם ובה"א אחד מברך לכולם משום שנאמר ברוב עם הדרת מלך. וכי מ"ב (סי' רי"ג ס"ק י"ב) דעת המנהג שאין מוציאין זא"ז ברוב דברים, והטעם אפשר דאין הכל בקיאין להתכוין לצאת ולהוציא - וכ"כ חיי"א (כלל ה', סעי' י"ז). עכ"פ המחבר (סי' רצ"ח) פסק בנר הכולה, דא' מברך לכולם, משום ברוב עם הדרת מלך - והק' גר"א, ורעק"א, ופ"ג, ובהל' ציצית (סי' ח') פסק מחבר, דאם שנים או שלשה מתעטפים בטלית בפעם אחת פולם מברכים - ואמאי לא פסק דא' מברך לכולם, משום ברוב עם הדרת מלך. ו' ובשערי תשובה ח"י - בשם תשו' מכי"ט, דשם בטלית אין כולם מזומנים יחד ויצטרך להיות כל אחד טליתו בידו

ולהמתין, וכן משמרת חיים (ח"ב דף ל"א) תי', דדוקא בברכת "בורא מאורי האש" דכולם מברכין על דבר אחד, או שייך דין ברוב עם הדרת מלך, וא' מברך לכולם, משא"כ בציצית, כ"א מברך על בגד שלו - ואין קשר בין בגדו של לבגד חבירו - בזה לא שייך ברוב עם הדרת מלך - דהרי אין מברכים על דבר אחד רק על דברים נפרדים - בזמן אחד.

### 17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות הפירות סימן ריג

סעיף א: \* על כל פירות (א) ושאר דברים, (ב) חוץ מפת ויין, אם היו האוכלים שנים או יותר, (ג) אחד פוטר את חבירו (ד) א אפילו בלא הסיבה, מיהו (ה) ישיבה מיהא בעי, ודוקא פת ויין בעי הסיבה; (ו) ולדידן הוי ישיבה כמו הסיבה לדידהו; ולפי זה לדידן דלית לן הסיבה אין חילוק בין פת ויין לשאר דברים, ב דבישיבה אפילו פת ויין אחד מברך לכולם; ושלא בישיבה, בשאר דברים נמי כל אחד מברך לעצמו. והא דאמרינן דאחד מברך לכולם בשאר דברים (ז) חוץ מן הפת, ה"מ (ח) בברכה ראשונה; <א> אבל בברכה אחרונה (ט) ג צריכין ליחלק וכל א' מברך לעצמו, (י) ד דאין זימון לפירות. הגה: (יא) <ב> וי"א דבכל

הדברים חוץ מפת ויין ה לא מהני הסיבה, והוא הדין ישיבה לדידן (ב"י סי' קע"ד בשם הראב"ד): ולכן נהגו עכשיו (יב) בפירות, (ג) שכל אחד מברך לעצמו.

### 18. משנה ברורה סימן ריג

(יב) בפירות - וה"ה בשאר דברים. ולענין שכר ומי דבש שקורין מע"ד עיין בע"ת וט"ז ומ"א והאידנא נוהגין שגם בזה כ"א מברך לעצמו [פמ"ג] ולענין יין משמע מרמ"א וכן מבואר מד"מ דגם לדידן מהני הסיבה או ישיבה אבל כמה [יא] אחרונים העלו דאף ביין טוב שיברך כ"א לעצמו משום דהאידנא אין העולם רגילין לקבוע עצמן על היין [יב] ובאמת לדינא תלוי זה במנהג המקומות דבמקום שמצוי הרבה יין ורגילין לקבוע עליו בודאי מהני הסיבה או ישיבה להוציא אחד את חברו. וכמדומה שכעת המנהג פשוט ברוב המקומות שאין מוציאין אחד את חברו כמעט בשום דבר מאכל אף שהוא [יג] נגד הדין ואפשר משום שאין הכל בקיאין להתכוין לצאת ולהוציא וכעין זה מבואר בח"א כלל ה':

### 19. שער הציון סימן ריג

(יג) דמן הדין יש הידור מצוה בזה, כדלעיל במשנה ברורה סעיף קטן ג:

\*\*\*\*\*

### 20. שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף יז

אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה. אפילו מי שנתעטש,  $\text{סו} \gg$  אין אומרים לו: רפואה, בבית המדרש.  $\text{יז}$  וקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת.

### 21. ט"ז יורה דעה סימן רמו

(ו) אין אומרים לו רפואה כו'. - כתוב בפרישה ואפשר שזהו דוקא בימיהם שלא ראו מספריהם לחוץ כ"ש שלא היו משיחים אבל עכשיו דבלאו הכי אין נוהגין אומרים רפואה עכ"ל ולא היה לו לכתוב דבר זה לבדות קולא מלבו דאף דמצינו בא"ח סימן (פ') [ע'] סברא כזו לענין חתן שקורא ק"ש עכשיו כיון שגם שאר בני אדם אינם מכוונים היינו משום שנמשך מזה דבר טוב שיקרא ק"ש מה שאין כן כאן שימשך מזה דבר מגונה שהשומע סבר מדהותרה עכשיו לומר רפואה הותרה הרצועה וישיח גם כן שיחה בטלה וכבר אנו מוזהרין בזה בעונש גחלי רתמים ח"ו ע"כ אין להשיח בזה להקל ואדרבה יהיה הרב מזהיר ע"ז וילמדו ק"ו לאיסור שיחה בטילה והמרכה בכבוד התורה ה"ז מכובד ומשובח:

### 22. שפתי חכמים

שטס פטס פיו יש להחמיר עייש : מקמרות לכספס. כלומר מקפנות  
כוי להנחיס חכפסס שלס יזקוי : תיר' סיה פסלך נשוק של פ"ז כפרלס

### 23. תוספות רא"ש על ברכות דף נג/א

מפני שחזקתן אינו [אלא] לגמר הכלים. כי בטבריא היה מנהגם לגמר הכלים בערבי שבתות מפני כבוד השבת שריחו ריח טוב, ובציפורי היו נוהגין לגמר הכלים במוצאי שבת וגם הם לכבוד שבת היו עושין כדי להתנחם מן הצער שהיה להם באבדת נפש יתירה שהיה להם בשבת היו מגמרים הכלים כדי להריח ריח טוב: וי"מ שע"ז אמרו יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוצאי שבת בצפורי לפי ששניהן היו עושין לכבוד שבת:

### 24. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצח

סעיף ג: (ט) נוהגים להסתכל ה [ד] <ב> בכפות הידים ובצפרנים. הגה: ויש לראות בצפרני יד ימין ולאחוז הכוס ביד שמאל, ויש (י) לכפוף האצבעות לתוך היד (יא) שאז רואה בצפרנים עם הכפות בבת אחת ולא יראה פני האצבעות שבפנים (זוהר פ' בראשית ובפ' ויקהל).  
סעיף ד: אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו, (יב) דהיינו שיהיה סמוך לו בכדי (יג) שיוכל להכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת.

### 25. משנה ברורה סימן רצח

(ט) נוהגים להסתכל וכו' - הטעם דהא [י] בעינן שיוכל להכיר לאורו בין מטבע למטבע וכדלקמיה ולכך נוהגים להסתכל בצפרנים לראות אם יוכל ליהנות לאורו ולהכיר בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין צפורן לבשר ועוד שהצפרנים הן סימן ברכה שהן פרות ורבות לעולם וגם מסתכלים בכפות ידים שיש בשרטוטי היד סימן להתברך בו:  
(י) לכפוף האצבעות - היינו [יא] הד' אצבעות על גב האגודל:  
(יא) שאז רואה וכו' - ויש נוהגין לפשוט אח"כ הד' אצבעות ולראות מאחריהם על הצפרנים [מ"א בשם ס' הכונות]:

## 26. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף לט"א

ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים. נר של מתים מפני שאינו עשוי להאיר ובשמים של מתים מפני שאינם עשויים להריח אלא להעביר ריח רע של מת ואין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו שאם הוא בענין שאינו יכול ליהנות ממנו כ"כ שיכול להכיר בין מטבע למטבע אין לו לברך עליו כדמפרש בגמרא (דף נג ע"ב) ועל זה סמכו העולם להסתכל בצפרנים בשעה שמברכין על הנר להראות שכבר יכול ליהנות ממנו ולהכיר בין מטבע למטבע ומה שנוהגין להסתכל בצפרנים יותר משאר הדברים מפני שהם בגופו ומזומנים אליו יותר וי"א מפני שגדלים והגידול הוא סימן ברכה נהגו להסתכל בהם לסימן טוב בהכנסת השבוע:

## 27. המאירי על מסכת ברכות דף נג/ב

ועכשיו נהגו להשתמש לאורה מקודם ולהסתכל בצפרניים ויראה הטעם מתוך ששיעור יאותו לאורו הוא הבחנה בין שני דברים נתפשט המנהג להסתכל בהם כדי להבחין בין צפורן לבשר ולאילו שכופפין אצבעותיהן להבחין בין צל של אצבעות לצל שאר מקומות שביד ובתשובת קדמונים מצינו הטעם מפני שהם דברים שהגדול מצוי בהם ולסימן טוב עושין כן ובשם מדרשות שמענו שקודם שחטא אדם הראשון היה כל עורו דומה לצפורן וכשחטא הפשיטו ממנו ולא השאיר לו ממנו אלא בראשי אצבעותיו וכשנברא האור במוצאי שבת נסתכל בו וראה שנשאר לו ממנו ושמה ומתוך כך נהגו להסתכל בצפורן ויש בזה הערה למבינים:

## 28. תוספות רא"ש על ברכות דף נג/ב

אין מחזירין על האור. לפי שברכה זו אינה אלא לזכר בעלמא וכ"ש על הבשמים דאינה אלא להשבת נפש:

## 29. שפתי חכמים

אין מחזירין על האור. לפי שאין מברכין אלא לזכר סגולה האור (דסיני האם) נתייש, וכל סגן שאין מחזירין על הבשמים, דליט אלא להסנות נפשו (רא"ש). ובס' מניח העלוי פי' שם דלין מחזירין על האור נתייש, לפי שאור האור נברך כשחטא אדם, ולא נברך אדם נתייש, מפני כבוד השבת, והיה נשחטתו לו שם (וע"כ הפוקקים מליקים לו נרות וכן נרות פטוחים סתיו נתייש עליו הנגזר הם ליו), ונתייש נהגו, וילא אור עני אכניס, לכן מברכין על האור נתייש, דהא ודאי סונה היא מתייש, פש"כ לפיכך על זה נתייש, שפרטת על האור סגני חס, ודאי מוטב סיה סלל סיו לזכיר לאור סגני חס, אלא האור האור, ונס ניכ פורה ועניות, והייט שאמר יכרך שפתיים על יתענות עייש: כדרך שפתיים על הפנים. ר"ל

## העושה כב"ש

## 30. שפתי חכמים

חייטין סף סס נח"כ יתעכל המזון טעמיו: אר"ל יום לניה לדניכס פי' טעם ארנקי נחלם הניה לא יעלה ויסלנה וכו'. לכאור' ספיר קאפרי יום לניה: וי"ל דקיל לניה דלא דמי לנתייש, דהתם כסלל יעלה לחודיו הארנקי יאמר טעם, תפליכ כהן סלל יכול לנרך כהן נתייש: כן טעם

## 31. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף מ"א

גמ' חד עבד בשוגג כב"ש ואשכח ארנקי. ויש לשאול דהא אמרינן במכילתין (דף י ע"ב) אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש והסכנתי בעצמי וכיון דלענין ק"ש אם עושה כדברי ב"ש מתחייב בנפשו זה שעשה לענין ברכה כדבריהם היאך מצא ארנקי ויש לומר דלא דמי דהתם אע"פ שהיו אומרים בית הלל מטיין וקורין אפ"ה מודים שאין לו להתכוין ולהטות כמו שאומרים בית שמאי אלא שאם היה עומד מוטה שיכול לקרות ולפיכך כשאינו עומד מוטה ומטה בכוונה נמצא עובר על דברי בית הלל ומתחייב בנפשו אבל בכאן מודים ב"ה שאפי' בשוכח אם רצה להחמיר על עצמו ולחזור למקומו הרי זה משובח ונמצא שלא עבר על דבריהם ולפיכך מצא ארנקי:

## 32. משנה מסכת שבת פרק א משנה ט

אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס עובד כוכבים שלשה ימים קודם לשבת ...

## 33. תוספות יום טוב מסכת שבת פרק א משנה ט

[אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא וכו' - פי' הר"ב ומחמירין על עצמן כבית שמאי ואין להקשות דבפ"ק דברכות משנה ג' שנינו שנסתכן ר' טרפון על שעבר על דברי בית הלל הכא בשב ואל תעשה שאני. ומיהו אף בקום עשה מצינו דלא

מיקרי העברה כההיא דפרק ח' דברכות משנה ז' מי ששכח ולא בירך דבית שמאי אומרים יחזור למקומו ויברך וב"ה אומרים יברך במקום שזכר ובגמ' [אמרי'] דהוה עובדא דההוא דעביד כבית שמאי ואשכח ארנקי התם נמי כתב הרא"ש דבהא אף ב"ה מודו שטוב לעשות כבית שמאי אלא שלא הטריחוהו ע"כ. וכלומר משא"כ בק"ש דמאי טיבותיה דקורא בהטייה כיון דלב"ה קרא דובשכבך לא משמע להו הכי כלל וכלל:]

### 34. תפארת ישראל - בועז מסכת שבת פרק א

(ח) ואע"ג דהעובר על דברי ב"ה חייב מיתה (כברכות פ"א מ"ג) וא משום דהכא שב ואל תעשה הוא. או כבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א. שתי' דהכא שאני. דלא מוכחא מלתא דחייש לחומרא דב"ש. דשמא כדי למהר כביסתן הוא עושה. מש"ה שרי. ליתא. דהרי במי ששכח לברך בהמ"ז במקום שאכל (ברכות פ"ח מ"ז) אמרי' התם בגמ' דהאי תלמידא דעבד כב"ש. ואשכח ארנקי. אף דחזרה למקום אכילתו קום ועשה הוא. וגם מוכחא מלתא. דחוזר למקומו רק לברך. וכב"ש. ואפ"ה שרי. ונ"ל דמזה מוכח ברא"ש דבכלים לכובס או בחזרה למקום אכילתו גם ב"ה מודו דעדיף טפי. רק שלא הטריחוהו חכמים. משא"כ בהטייה דק"ש. כיון דב"ה לא דרשו קרא דובשכבך דלהוי בהטייה. מה עדיפותא לקרות בהטייה ואדרבה בעמידה עדיף טפי. להעיד מלכות שמים ככל עדות בעמידה:

### 35. עו"ע תוס' ר"ע ברכות פ"א מ"ג אות י.

### 36. שו"ת הרמ"א סימן צא

... ואמרי' פ"ק דברכותנו: ב"ש אומרים בערב כל אדם ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר בשכבך ובקומך, וב"ה אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר ובלכתך בדרךנו, א"כ למה נאמר בשכבך ובקומך בשעה שבני אדם עומדים ובשעה שבני אדם שוכבים. א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך והטייתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הליסטים, א"ל כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה. ואמרינן התם בגמראנח, רב נחמן בר יצחק אומר העושה כדברי ב"ש חייב מיתה דתנן א"ר טרפון וכו', ופירשו התם התוספותנט דאפילו במקום דב"ש מחמירים וב"ה מודים דאם עבד כב"ש יצא, אפ"ה אם עשה כדברי ב"ש חייב מיתה. ואף אין להקשות מהא דאיתא ברכות לענין מי שאכל ושכח לברך חד עבד בשוגג כב"ש ומצא ארנקי דדהבא וחד עבד במזיד כב"ה ואכלו אריה, דשמעינן מיניה דיש להחמיר כב"ש. דא"ל דוקא בדבר שאין בו קולא כלל, אבל במקום שיש קצת קולא בדבר כגון לשכוב ולקרות ק"ש דהא עדיף מעומד דהוא יותר דרך כבוד אלא דלב"ה ג"כ יוצא בשכיבה ולב"ש דוקא בשכיבה אין להחמיר כב"ש, וכ"ש בענין עגון אשה דאין להחמיר ...

### 37. ספר בניהו בן יהוידע על ברכות דף נג/ב

מה שנאמר מהך דרבי טרפון שהטה לקרות כדברי בית שמאי כדאיתא לעיל דף יו"ד, ונראה לי בס"ד התם מוכחא מלתא שעבר על דברי בית הלל, כיון שהיה מהלך כדרך ועמד והטה כדי לקרות, אבל הכא לא מוכח שחזר בשביל הברכה, אלא אולי שכח איזה דבר וחזר להביאו, ושכחה כזו מצויה בעוברי דרכים, ואפילו אם לא נעשה לו הנס ולא היה מוצא ארנקי והיה מברך וחוזר גם כן לא מנכרא מלתא, דאין הכי נמי הוא חזר בשביל ששכח חפץ ולא מצא ונזכר על הברכה ובירך שם, ועוד יש בזה תירוץ פשוט, דדוקא אם יעשה כבית שמאי משורת הדין בזה יענש שעבר על דברי בית הלל, אך אם הוא יודע ומודה שהדין כבית הלל, ואינו מכווין לעשות כבית שמאי אלא דרך חסידות וחומרא ולא משורת הדין והחשוב, אין זה עובר על דברי בית הלל וברוך יהיה, יען שגם בית הלל הם היו בכמה דברים מחמירים על עצמם דוקא לעשות כבית שמאי:

### 38. עו"ע בריטב"א על מסכת שבת דף כא/ב ד"ה והמהדרין מן המהדרין

### 39. והגית

דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא. וקשה איך הותר לו להוציא דבר שקר מפיו<sup>37</sup>. וביאר בשלמה משנתו דהגמ' בעצמה מיישבת קרישא זו, דמקשינן בתר הכי יומאי שנא יונה, והכי פירושן, מאי שנא יונה דשרי למימר יותר משאר דברים הוא מדבר שקר תרחק כתיב. ומשני דכנסת ישראל נמשלה ליונה, ורצה לומר דבאמת לא הוציא מפיו דבר שקר ח"ו, רק כוונתו היתה לרמוז על מה דאמרינן<sup>38</sup> דמי שאינו זהיר לברך הרי הוא כנחל את כנסת ישראל הקרייה יונה וכדי שלא יחזק כפון בעיניהם שלא הבינו כוונתו, עשה לו הקדוש ברוך הוא נס שימצא יונה דדהבא.

\*\*\*\*\*

#### **40. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קפד סעיף ה**

עד אימתי יכול לברך, עד שיתעכל המזון שבמעיו; וכמה שיעורו, כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה, ומשעה שהתחיל להיות רעב, אע"פ שלא נתעכל עדיין לגמרי, כנתעכל לגמרי דיינין ליה; וכן נמי לענין אכילת פירות ושתיית יין, אם אינו רעב ולא צמא ותאב לאותם פירות, יברך, אם אינו יודע לשער אם נתעכלו.

#### **41. משנה ברורה סימן קפד**

(יה) מחמת אותה אכילה - נראה שבא לאפוקי אם הוא משער שבאותה האכילה לבדה היה כבר שיעור להתעכל והיה חוזר להיות רעב ובעוד איזה משך אכל עוד משארי מיני מזונות ומחמת אלו הדברים אינו רעב ואח"כ נזכר שלא בירך בהמ"ז אחר אכילה הראשונה לא יכול לברך עוד בהמ"ז שכבר בטל אותה האכילה. בד"א שאחר שגמר אכילתו הראשונה הסיח דעתו מלאכול עוד אבל אם היה הכל במשך סעודה אחת כגון מה שרגילין בסעודות גדולות שיושבין כמה וכמה שעות ולפעמים יש שיעור עיכול מאכילת פת שאכלו בתחלה [יט] אע"פ"כ יוכלו לברך לבסוף ברכת המזון כיון דבתוך משך הזה אוכלין פרפראות וכיסנין ושותין הכל סעודה אחת היא וכלא נתעכל מזון הראשון דמי:

(כ) אם אינו יודע וכו' - וכ"ז כשאכל כל צרכו מהלחם או מהפירות אבל אם אכל מעט וחפץ לאכול עוד אלא שלא היה לו יותר מזה בזה קשה מאד לשער השיעור דכל זמן שאינו רעב כיון שתיכף היה לו ג"כ תאוה אלא שלא היה לו [כא] **כתבו הרבה אחרונים דמשערינן בזה עד כדי הילוך ד' מילין [שהוא ע"ב מינוט] ועד כדי שיעור זה מחויב לברך שבודאי לא נתעכל** אפילו אכילה מועטת בשיעור מועט כזה [כב] ויש מן האחרונים שמצדדים דאם אכל אכילה מועטת ושהה קודם שבירך בהמ"ז ואינו יודע לשער אם נתעכל המזון אף שהוא בתוך שיעור ד' מילין יאכל עכ"פ עוד כזית פת ואח"כ יברך בהמ"ז ועל אותו פת שאוכל א"צ לברך המוציא מחדש אם לא הסיח דעתו מלאכול עוד. ומ"מ אם אין לו פת יש לסמוך אסברא ראשונה ולברך בהמ"ז עד שיעור ד' מילין וכנ"ל ועיין בביאור הלכה:

#### **42. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רטו**

סעיף ג: והא דאין עונין אמן אחר תינוק, דוקא בשעה (יג) שלומד הברכות לפני רבו, ה שמוטר ללמד לתנוקות הברכות כתקנן ואע"פ שהם מברכין (יד) לבטלה בשעת הלימוד; **אבל בשעה שהם מברכין (טו) לפטור את עצמן, כיון (טז) דבני חינוך הם עונים אחריהם אמן;** וכן בשעה (יז) שאומרים ההפטרה בבית הכנסת.

#### **43. משנה ברורה סימן רטו**

(טז) דבני חינוך הם - משמע דעל ברכה שמברך על אכילה **וכה"ג קודם שהגיע לחינוך אין לענות אמן עליו** [פמ"ג בחידושו על ברכות]:

#### **44. רבינו יונה על הרי"ף ברכות דף מ/א**

והייתם קדושים אלו מים אחרונים. שיש בהם קדושה שמעביר הזוהמא מעל ידם ובכאן יש להקשות (ג) דהכא משמע דמים אחרונים מצוה משום קדושה ובפרק כל הבשר (דף קה ע"ב) משמע שהם חובה מפני הסכנה דאמרי' התם מפני מה אמרו דמים אחרונים חובה מפני שאדם אוכל אחר סעודתו מלח ויש בו מלח סדומית שמסמא את העינים **ומתריצים רבני צרפת ז"ל דלא קשיא מידי ומשום קדושה אמרו שהם מצוה ומפני סכנת מלח סדומית הוסיפו ואמרו שהוא חיוב** אבל מתוך מה שכתב רב אחא משבחא גאון ז"ל (ד) למדנו עיקר דבר זה דמאי דאמרי' הכא שהוא מצוה משום קדושה אינו אומר אלא על המברך דכיון שמזכיר את השם צריך שיטול ידיו קודם שיברך אבל נטילת האחרים אינם משום קדושה אלא מפני הסכנה בלבד ומאי דאמרינן בכל הבשר שהם חובה מפני הסכנה אינו אומר על המברך אלא על האחרים